

Wörle Adrienn

A pénzügyi világ betegsége: a pénzmosás

Mit is jelent a pénzmosás? Mik azok a pénzügyi és banki tranzakciók, amelyek szokatlannak tűnnek és pénzmosásra utalhatnak? Mik a jelen törvényi szabályozások a pénzmosás ellen Magyarországon?

Mit is jelent a pénzmosás?

Valószínűleg sokan asszociálnak a 20. századi gengszter és maffiafilmek világára a szó hallatán és bizony nem is járnak nagyon messze a valóságtól. Meglehetősen kifinomult technikai és pénzügyi ismeretek szükségesek ahhoz, hogy „születési bizonyítványt” állítsunk ki olyan dologról, ami valójában meg sem született. Olyan ez mintha el akarnánk hitetni valakivel a levegő eredetét.

“A pénzmosás minden olyan tevékenységet felölel, amely bűncselekmények elkövetéséből származó pénzeszközök legális eredetűvé való átalakítására irányul. A pénzmosás alapvető eleme, hogy az a pénzeszközök illegális eredete leplezésének a céljából valósuljon meg és a gazdasági folyamatokba való integrálása útján legyen “tisztára mosva.”^[1]

A pénzmosás tehát, mint fogalom azt a tevékenységet jelenti, amely az illegálisan (általában szerencsejáték, fegyverkereskedelem, droggereskedelem, prostitúció) szerzett pénz azonosságát legális forrásból származónak tünteti fel. Azaz olyan pénzügyi tranzakció vagy tranzakciók sorozata, amelynek végén a bűncselekményből származó pénz valódi eredetének eltakarására irányul.

Történelmileg a szó eredetét sokan Al Capone-hoz kötik. A hírhedt maffia vezér a szervezett bűnözés által szerzett bevételeit, a szintén általa működtetett „lavenderiak”, vagyis ptyolatok bevételeként tüntette fel. Későbbiek során több kisebb vendéglátóhely, illetve vegyeskereskedés is ezt a célt szolgálta. Napjainkban természetesen már sokkal modernebb útvonala van a pénz mozgásának. Bár a mai napig Charles Ponzit tartják mindenidők „legzseniálisabb” bűnözőjének, aki olasz bevándorlóként megalkotta a „Piramisjáték” fogalmat az Egyesült Államokban, mely, mint utóbb bebizonyosodott szoros szimbiózisban volt az akkori pénzmosási folyamatokkal.

Természetesen az elsődleges cél, mindig a pénz forrásának, eredetének a legalizálása, amelynek alapvető mozgatórugója az adófizetési kötelezettségek kikerülése, vagy minimalizálása. Már az ókorban is divatos cselekedetnek számított a kereskedők által szerzett bevételek más-más tartományokba való kivitele, hogy ez által elrejtésük jövedelmüket az előljárók elől, és természetesen az alapmotiváció már ekkor is az

^[1] Vám és Pénzügyőrség, <http://www.vam.hu/viewBase.do?elementId=8967&modulId=21>, 2012. január 21.

adófizetés alóli kibújás. Manapság sűrűn elhangzik az „off-shore lovagok” kifejezés, mely nem más, mint az antik világ kereskedőinek 21. századi modern alteregója. Az off-shore cégek egyértelműen adóoptimalizálásra törekednek, de pénzügyi műveleteknél fontos további szempont kilétük titokban tartása is.

A pénzmosás és a rá-, mellé felépült mesterséges és logikailag rendkívül fejlett módszerek óriási gondot jelentenek a világgazdaság és az egyes mikro gazdaságok számára is. Az 1980-as évektől vált híressé és hírhedté is egyben a fogalom. A kábítószerkartellek hatalmas bevételekhez jutottak, melyeket mindenképp valamilyen pénzügyi vonalon kellett nyilvántartaniuk, mozgatniuk, de természetesen minél jobban elrejtve. Az általuk képviselt elv az volt, hogy akkor rejtik el legjobban, ha legális gazdasági cégekbe fektetnek. Vagyis nagymértékű felvásárlásokat és tőkeinvestálásokat hajtottak végre elsősorban a dél-amerikai földrészen, ahol így gyakorlatilag a politikai irányítás is lassan átkerült az ő kezükbe.

Éppen ezért a nemzetközi szervezetek először úgy tekintettek a pénzmosás elleni harcra, mint a kábítószer kereskedelem elleni küzdelemre. 1988-ban Az ENSZ a bécsi konvenció értelmében kötelezővé tette a pénzmosás szankcionálását az illegálisan keletkezett anyagi javakkal szemben. Az 1987-es októberi nagy tőzsdei krachot megelőzően például hatalmas összegek kerültek át svájci letéti számlákra, melyeknek tulajdonosai ismeretlenek voltak.

A globálissá váló nemzetközi pénzügyi rendszer 2001 szeptemberében döbönt rá arra, hogy a pénzmosás már egy új sokkal borzalmasabb alfajt alkotott, a terrorizmusfinanszírozási rendszert.

A terrorizmus inkább erőszakos mintsem anyagi motiváció jellemzi, de pontosan emiatt kisebb összegből is megvalósítható és sokkal komolyabb veszélyt jelent. Ezért a cél ezen szervezetek forrásainak elzárása, a legálisnak látszó eredetek – alapítványok, fedőcégek, jótékonyági egyesületek beazonosítása, és velük szemben való ügyfél-átvilágítási, és preventív bejelentési kötelezettségek szem előtt tartása. Közismertebben a „*know your customer*” elv.

Értelemszerűen nagyon nehéz megbecsülni az összegeket, „az IMF szerint a pénzmosás volumene a Föld összes országa egyesített GDP-jének 2-5%-át teszi ki.”^[2] A pénzmosás mára már egy szervezett gazdasági ág, melynek legfőbb szereplői a bankok, pénzintézetek és a rajtuk keresztül elérhető nemzetközi pénz és tőkepiacok. Elsősorban pénzintézmények feladata megelőzés, felkutatás, gyanús elemek kiszűrése, ám hiába minden igyekezet a jelenlegi állás szerint még mindig lépéshátrányban vannak a bűnelkövetőkkel szemben. A számlák anonimitásának eltörlése a tőzsdefelügyelet hatékony működése is jelenleg még nem elegendő a rendszer megfékezésére. Hiszen gondoljunk csak bele, hogy az idegenforgalom, vendéglátóipar, de kiemelt szereplőként a régiség vagy műkincs kereskedelem egyformán részesei az ügyvédek, könyvvizsgálók által „felügyelt” jól működő szisztémának.

^[2] Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés tézisei, PTE-ÁJK Büntetőjogi Tanszék, Pécs, 2005, http://doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/Gal_Istvan_L_PhD_Tezisek.pdf, 2012. január 22.

De vajon lépéselőnybe kerülhet e bármikor a törvény az elkövetőkkel szemben?

A pénzmosás technikai lépései:

A pénzmosó személy szinte soha nem egyezik meg az illegálisan szerzett pénz gazdájával. Vagyis a pénzmosó az, aki a legtöbbször bűncselekményből származó bevételeket legális forrásból származó pénznek próbálja feltüntetni.

Az alábbi lépéssorozatok nem minden esetben követik ennyire szabályszerűen egymást, és egyes lépések számos más allépésekre is bonthatók. (Ez főleg pénzügyi spekulációk esetében igaz.)

1., ELHELYEZÉS:

A bűnözők esetében ez a legkényesebb pont, hiszen itt érhetőek leginkább tetten. A „fekete” pénz itt kapcsolódik be gazdasági körforgásba.

A pénz elvitele a származási helyről (általában a bűncselekmény elkövetési helyétől) és pénzügyi szervezetekhez való elhelyezése, a bejelentési kötelezettség alá még nem eső betétek formájában. Kicsempészhető az adott országból és külföldi pénzváltóknál konvertálható, majd befektethető értékpapírokba, drágakövekbe és főleg aranyba illetve egyéb nagy értékű vagyontárgyakba.

Korábban futárokat használtak a pénz szállítására (böröndös módszer), és az összegeket kisebb részletekre bontották. Újabban bankok közreműködésével, elektronikus átutalások formájában –főleg tőzsdei ügyletek keretein belül kerül be a legális rendszerbe.

2. RÉTEGZÉS vagy BUJTATÁS:

Többszörös átfedéssel végrehajtott részecselekmények hálózata – pénzügyi tranzakciók lefolytatása. Célja eltüntetni az egymásra épülő mozgásokkal a pénz valódi eredetét, azaz a pénz forrását. Keresztező és fedő műveletek, vásárlások-eladások, elektronikus átutalások sorozata. Pénzügyi instrumentumok továbbszállítása, illetve más formában történő felhasználása –azaz a pénz átalakulásának folyamata. A szálak összekuszálása többszöri, gyakorta gazdasági alapokat nélkülöző sokszor irracionális tranzakciókkal.

3. INTEGRÁLÁS

Azaz a visszaáramoltatás fázisa. A bűncselekményből származó vagyon visszaáramoltatása a gazdaságba, legális üzleti forrásból származónak feltüntetve. Legalkalmasabb erre a célra azon vállalkozások, amelyek törvényes esetben is állandó és főleg nagymértékű pénzforgalmat bonyolítanak. Ilyenek legtöbbször a vendéglátóhelyek (bárok, kávézók) benzinkutak. Alapelveként a túlszámlázás a leggyakoribb kapcsolati elem. De ugyanilyen tevékenység a hitelfelvétel –esetleg off-shore cégektől-szerencsejátékok (pl. lottóvásárlás) kaszinók, internetes fogadási oldalak működtetése.

Egyes becslések és tapasztalatok alapján kb. 30-40%-os veszteség keletkezik egy komplett pénzmosási folyamat során, de tény, hogy ezekben az esetekben nem alapcél a profit elérése. Márpedig ha rendszeres utánpótlása van az illegális jövedelemnek, úgy egyre inkább elhalványul a határvonal legális és illegális pénz fogalma között.

„A bűnüldöző szervek helyzete meglehetősen nehéz, hiszen a bizonyítási eljárás ilyen esetekben igencsak nehéz, mivel minden vádat a nyomozó hatóságoknak kell bizonyítani. Ennek hiányában, ugyanis ha az alpbűncselekménnyel kapcsolatos eljárást bűncselekmény vagy bizonyíték hiányában megszüntetik, a pénzmosás megállapítására nem kerülhet sor.”^[3]

Szokatlan tranzakciók

Rengeteg példát fel lehetne sorolni tipikus pénzmosási tranzakcióra, most az alábbiakban csak a leggyanúsabb és egyben leggyakoribb jeleket mutatom be.

1. Számlanyitás alkalmával az ügyvezetővel egy másik személy is jelen van, akinek a neve sehol sem merül fel a cég irataiban. A számlanyitás folyamatát mégis eme személy irányítja, miközben az „ügyvezető” teljesen inaktív. A tárgyalást irányító személy aláírása nem kerül a pénztintézet birtokába, ám az elektronikus hozzáférésnél mégis az ő telefonszáma van megadva. Ebben az esetben az ügyvezető általában sem öltözködésben sem intellektuálisan sem felel meg a pozíciótól elvártaknak. (Általában hajléktalanok és laccímként valamely menhely címét adják meg.)

2. A számlavezetett ügyfél számlájára rendszeresen érkeznek átutalások rendszerint ugyanazon megbízóktól, majd még a jóváírások napján készpénzben fel is veszik azokat, gyakran több részletben ügyelve a pénzmosási törvény által meghatározott értékhatárra. Általában különböző bankfiókokban és előzetes készpénzigény bejelentés nélkül zajlik a folyamat.

3. Az adott vállalkozás és ügyvezetője is egyazon banknál vezeti számláit és gyakoriak a két számla közötti banki átutalások. Rendszerint nagy összegekkel és „tagi kölcsön” megjegyzéssel.

4. Két cég egy banknál vezeti számláit, és gyakoriak a számlák közti átutalások – készpénzfelvételek. Az egyik cég számlájára rendszeresen érkeznek külső utalások, amik néhány napon belül tovább utalódnak a másik cég számlájára, ahonnan készpénzben felveszik rendszerint a jóváírás napján. A két cég ügyvezetője egyazon személy, aki számlák felett önállóan rendelkezik.

5. A cég devizaszámlájára rendszeresen érkeznek eseti befizetők általi készpénzbefizetések –ügyelve a pénzmosási limitre- majd a befizetett összegek egy összegben kerülnek átutalásra főleg külföldi számlára.

6. Külföldi magánszemély számlájára kisösszegű befizetések, átutalások érkeznek több tételben, rendszerint internetes vásárlásokra utaló megjegyzésekkel. A jóváírásokat követően egy összegben készpénzfelvételre kerül sor. Egy adott

^[3] Kolozsvári Nóra: A pénzmosás kapcsolata a külkereskedelemmel, különös tekintettel a reexport típusú ügyletekre, BGF, Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Külgazdasági Szak, Budapest, 2003, http://elib.kkf.hu/edip/D_9078.pdf, 2012. január 18.

bankfiókban rövid időn belül több külföldi-de ugyanazon állampolgárságú ügyfél nyit számlát és bonyolítja hasonló módon a pénzforgalmát.

A legfontosabb törvényi szabályozások Magyarországon

2007. évi CXXXVI. tv. A pénzmosás és terrorizmus finanszírozás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvény. (Pmt.)^[4]

2007. évi CLXXX. tv. AZ Európai Unió által elrendelt pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések végrehajtásáról.^[5]

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)

A Btk. 303 §^[6] szerint:

„Pénzmosásnak minősül, aki más által elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolog ezen eredetének leleplezése céljából

a) a dolgot átalakítja vagy átruházza, gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) a dolgon fennálló jogot vagy az e jogban bekövetkezett változásokat, illetve azt a helyet ahol a dolog található eltitkolja vagy elleplezi,

c) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe büntetett követ el és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki más által elkövetett szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolgot ezen eredetének leleplezése céljából

a) magának vagy harmadik személynek megszerzi,

b) megőrzi, kezeli, használja, vagy felhasználja, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez,

Ha a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.

(3) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki szabadságvesztéssel büntetendő cselekményének elkövetéséből származó dolgot ezen eredetének leleplezése céljából

a) gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja

b) a dologgal összefüggésben bármilyen tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.

(4) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1)-(3) bekezdésben meghatározott pénzmosást

a) üzletszerűen

b) különösen nagy, vagy azt meghaladó értékre

^[4] CompLex Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye,
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0700136.TV, 2012. január 18.

^[5] CompLex Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye,
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0700180.TV, 2012. január 18.

^[6] CompLex Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye,
<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=9067>, 2012. január 18.

c) pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőke alapkezelő, tőzsdei, elszámoló házi, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító, vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíj pénztár, vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, vagy szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként végzi.”

Btk. 303/A. §

„Aki a más által elkövetett szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó

a) dolgot gazdasági tevékenység során felhasználja

b) dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe és gondatlanságból nem tud a dolog ezen eredetéről, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.^[7]

Minden esetben legfontosabb az Ügyfél átvilágítási feladat, melynek során az ügyfél azonosításra kerül az okmányok alapján. Személyazonosság különös gonddal történő megállapítása. Ezen adatok írásban történő rögzítése illetve „Tényleges tulajdonosi nyilatkoztatás”. Külföldi lakhely esetén nyilatkoztatás arról, hogy kiemelt közszereplőnek minősül e. Üzleti kapcsolatok folyamatos figyelemmel kísérése-és a „*know your customer*” elv betartása.

Üzleti kapcsolat létesítésekor, szerződéskötéskor ügyfél-átvilágítási kötelezettsége van a pénzintézetnek. Értékhatárt meghaladó (3,6 M HUF) ügyleti megbízások esetén, vagy több egymással összefüggő ügyleti megbízás esetén amennyiben ezen ügyletek együttes értéke eléri az értékhatárt. Pénzváltás esetén az értékhatár 500 000 HUF. Értelemszerűen amennyiben bármilyen gyanú merülne fel a korábbi adatokkal kapcsolatban, vagy körülményekből eredően úgy kötelező az újabb ügyfél átvilágítás. Az újra átvilágítás esetén úgy kell a dokumentumokat megőrizni, hogy azokból a változás dátuma és a változás előtti adatok is megállapíthatók legyenek.

„Tényleges tulajdonosi nyilatkozat”: Tényleges tulajdonos az a személy, akinek a megbízásából az ügyleti megbízást végrehajtják. Vállalkozások esetében a tulajdoni hányad, vagy szavazati jogok legalább 25%-ával rendelkező természetes személy. Alapítványok esetében az alapítvány vagyonának legalább 25%-ának kedvezményezője. Az ügyfél köteles nyilatkozatot tenni arra vonatkozóan, hogy van-e tényleges tulajdonosa, és ha igen, akkor meg adnia annak adatait (név, lakcím, állampolgárság).

A törvényi szabályozásokat és a banki elővigyázatosságokat szem előtt tartva is elmondható, hogy virágzik a pénzmosás és a modernizáció csak újabb alternatívákat ad az elkövetők számára. Amíg pénzalapú (cserekereskedelem-barter helyett) kereskedelem jellemzi a világgazdaságot addig a pénzmosás is jelen lesz. A jövőben már csak értelmezésbeli különbség lesz a legális és illegális pénz között, akár az alábbi André Kostolany novellában.

^[7] További törvények, illetve részletezés a Budapesti Ügyvédi Kamara honlapján: http://www.bpugyvedikamara.hu/penzmosas_elleni_szabalyozas_tobbszemelyes_ugyved_irodak/, 2012. január 21.

„Történt egyszer, hogy egy olasz vállalkozó fia elkeseredve rohant be apja irodájába a könyveléssel. –Apám, a cég csődben van, nézd a könyvelést! Majd fogta a vállalkozó a könyvelést és a kandalló tűzébe dobta. –Na, látod fiam, most már nem vagyunk csődben!”^[8]

^[8] André Kostolany: Több mint pénz és mohó vágy, (ford.: Svéda Dóra), Lexecon Kiadó, Győr, 2006, 31-32. o.